

Jacek Soltys

PRZEDSIĘWZIĘCIA ZE WSPARCIEM FUNDUSZY UNII EUROPEJSKIEJ W MAŁYCH MIASTACH WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

Streszczenie: Przedmiotem prezentowanych badań były projekty wspomagane środkami Unii Europejskiej realizowane w latach 2007–2013 w małych miastach województwa pomorskiego w ramach: Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko oraz Regionalnego Programu Operacyjnego. Cele badań obejmowały poznanie struktury przedsięwzięć według ich rodzaju i rozkładu na miasta oraz sprawdzenie, czy wielkość wykorzystywanych środków UE zależy od liczby ludności, położenia i statusu miasta. Nie stwierdzono wielu zależności między tymi cechami. Dokładniej przeanalizowano i usystematyzowano projekty dotyczące przekształceń przestrzeni publicznych.

Słowa kluczowe: fundusze unijne, małe miasta, projekty unijne, województwo pomorskie.

1. Wstęp

Przypadająca w 2014 roku 10. rocznica przystąpienia Polski do Unii Europejskiej jest dobrą okazją do podsumowań i ocen. Dotyczy to m.in. wykorzystania funduszy unijnych, których Polska uzyskała bardzo dużo. Pojawiają się pytania, w jakim stopniu dotyczy to małych miast, jaka jest struktura realizowanych tam przedsięwzięć (zwanych dalej projektami w związku z upowszechnieniem się tego terminu), czy są jakieś prawidłowości.

Literatura dotycząca projektów wspieranych środkami UE jest obfita. Problematyka, poziomy agregacji i sposoby ujęcia są różne, przeważnie odmienne od prezentowanych w niniejszym artykule. Najbliższe są mu, choć na większym poziomie ogólności, badania projektów w województwie opolskim (Pastuszka 2012). Wiele jest studiów przypadków, w tym dotyczących skutków przestrzennych projektów (np. Węclawowicz-Bilska 2006). Niektóre analizy dotyczą całego kraju w układzie województw. Badania dotyczące konkretnych województw przeważnie koncentrują się na Zintegrowanym Programie Operacyjnym Rozwoju Regionalnego (ZPORR) w okresie 2004–2006 (np. Pastuszka 2008;

Sowa 2009) lub Regionalnych Programach Operacyjnych (RPO) w okresie 2007–2013 (np. Barczyk, Lazarek 2010; Wyszowska 2010). Wielkości dofinansowania dla poszczególnych gmin przeważnie nie są publikowane, choć były analizowane i nieraz porównywane z innymi wielkościami (np. z budżetów gmin pod kątem możliwości finansowania projektów). Zróżnicowania przestrzennego projektów dotyczy badanie dla województwa dolnośląskiego, obejmuje jednak tylko jedno działanie w ramach ZPORR (Raczyk 2008). Brak jest publikacji z wyodrębnieniem małych miast.

Przedmiotem prezentowanych badań są projekty wspomagane środkami Unii Europejskiej realizowane w latach 2007–2013 w małych miastach województwa pomorskiego w ramach RPO, Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka (POIG) i Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko (POIS). Nie uwzględniono Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, ponieważ *Lista...* (2013c) nie podaje siedzib beneficjentów i nie ma ich w większości nazw. Poza tym dużo projektów realizowanych jest w wielu jednostkach samorządowych bez możliwości wyodrębnienia małych miast.

Źródłem informacji były bazy danych Krajowego Systemu Informatycznego SIMIK 07-13 (*Lista...* 2013abd), a dla niektórych konkretnych projektów również dokumenty gminne, strony internetowe i informacje uzyskane od pracowników samorządowych.

Cele badań były następujące:

1. Poznanie zbioru projektów, w tym jego struktury – liczb, wartości i udziałów przedsięwzięć według ich rodzaju, wielkości i rozkładu na miasta.

2. Sprawdzenie, czy wielkości wykorzystywanych funduszy UE wykazują prawidłowości, w szczególności czy kwoty w liczbach bezwzględnych i wskaźniki na 1 mieszkańca zależą od:

- liczby ludności miasta,
- położenia miasta (w obszarze metropolitalnym lub peryferyjnym),
- statusu miasta (czy są większe w miastach powiatowych).

Za małe uznano miasta do 20 tys. ludności, ponieważ takie kryterium przyjmuje wielu autorów (np. Kwiatek-Sołtys 2004; Heffner, Marszał 2005). W województwie pomorskim jest 27 takich miast. W końcu 2012 roku ich ludność liczyła łącznie 219 tys., co stanowiło 9,4% ludności województwa. W przedziale 10–20 tys. ludności jest 10 miast, w przedziale 5–10 tys. – 8 miast, poniżej 5 tys. ludności liczy 9 miast¹. W badanym zbiorze 6 miast jest stolicą powiatu, 6 położonych jest na obszarze metropolitalnym. Za metropolitalny uznano obszar aglomeracji wyznaczony w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego* (Pankau 2010).

Przedmiotem zainteresowania były projekty realizowane w małych miastach, nawet jeśli beneficjent miał siedzibę poza nimi, a także nieliczne projekty wsparcia inwestycji przedsiębiorstw z małych miast, realizowane poza tymi

¹ Bank Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl.

miastami. Uznano bowiem, że inwestycje te zwiększają potencjał podmiotu zlokalizowanego w małym mieście. Natomiast sytuacje odwrotne, w przypadku wsparcia przedsiębiorstw, wpływają m.in. na rynek pracy małego miasta. Nie uwzględniano projektów, których nie można było przypisać w całości do małego miasta, czyli realizowanych w gminach miejsko-wiejskich również na wsi oraz realizowanych w wielu jednostkach samorządowych, w tym nie będących małymi miastami. W rozdziale 4 podano sumaryczne wartości dofinansowania w tych projektach.

Dla osiągnięcia celów stosowano następujące metody:

1. Klasyfikacje i sortowania projektów.

2. Analizy ilościowe:

– struktur (udziały % grup projektów według rodzaju, wielkości i grup miast),

– wskaźników na 1 mieszkańca według rodzajów projektów, miast i ich grup,

– korelacji, wartości średnich, skrajnych i porównań do średnich.

Klasyfikację rodzajową projektów w POIG i POIS przeprowadzono według działań. W POIS były one kompatybilne z tematami priorytetów. W RPO jako kryterium klasyfikacji zastosowano tematy priorytetów, ponieważ lepiej, bardziej konkretnie charakteryzowały one projekty niż nazwy działań. W niektórych przypadkach w celu agregacji albo uczytelnienia i uproszczenia zastosowano własne klasyfikacje projektów i ich nazewnictwo.

2. Programy ogólnokrajowe

W ramach **POIG** w małych miastach województwa pomorskiego zrealizowano 91 projektów. Ich wielkość jest bardzo zróżnicowana. I tak, 95% dofinansowania UE przypada na 26 projektów realizowanych w 10 miastach (tab. 1), z czego aż 11 w Człuchowie (w tym 9 w firmie INTERMET) i 6 w Gniewie. Na trzy miasta: Człuchów, Gniew i Żukowo przypada 71% dofinansowania. W 14 miastach dofinansowanie nie przekracza 25 tys. zł.

Wśród mniejszych projektów w ramach POIG aż 26 dotyczy działania 3.1 – *Inicjowanie działalności innowacyjnej* i realizowane jest przez Polską Fundację Przedsiębiorczości jako Fundusz Kapitału Załączkowego POMERANUS SEED. W 13 miastach realizowany jest tylko ten projekt. W działaniu 6.1. *Paszport do eksportu* są 24 projekty o łącznej wartości 4,2 mln zł i dofinansowaniu UE 1,8 mln zł. Są też projekty wspierania działalności gospodarczej w elektronice i wdrażania elektronicznego biznesu oraz przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu i zapewnienie dostępu do Internetu na etapie „ostatniej mili”.

Tabela 1

Większe projekty w ramach PO Innowacyjna Gospodarka

Działanie (nr i nazwa)	Wartość ogółem w mln zł	Dofinanso- wanie UE w mln zł	Liczba projektów	Miasto
1.4. Wsparcie projektów celowych	24,6	10,3	7	Człuchów, Gniew, Ustka
4.1. Wsparcie wdrożeń wyników prac B+R	39,9	14,0	4	Człuchów, Gniew
4.2. Stymulowanie działalności B+R przedsiębiorstw oraz wsparcie w zakresie wzornictwa przemysłowego	40,2	15,1	4	Czarne, Człuchów, Kartuzy, Żukowo
4.3. Kredyt technologiczny	48,3	19,4	7	Człuchów, Gniew, Pelplin, Skarszewy, Władysławowo, Żukowo
4.4. Nowe inwestycje o wysokim potencjale innowacyjnym	30,0	10,5	2	Sztum, Żukowo
4.5. Wsparcie inwestycji o dużym znaczeniu dla gospodarki	11,9	4,1	1	Gniew
4.6. Pilotaż – wsparcie na pierwsze wdrożenie wynalazku	49,2	17,0	1	Człuchów

Źródło: *Lista...* (2013b) i obliczenia własne.

W ramach **POIS** realizowanych było 16 projektów (tab. 2). Z tego ochrona brzegów morskich w części dotyczącej Łeby (dofinansowanie UE 68 mln zł) i Ustki (34 mln zł) oraz modernizacja gospodarki wodno-ściekowej we Władysławowie (35 mln) i na Helu (25 mln) to projekty z największym dofinansowaniem UE realizowane w małych miastach województwa pomorskiego. Dużym projektem jest też modernizacja oczyszczalni w Łebie (15 mln). Na wielkość projektów ochrony brzegów w małych miastach wpływa specyfika podziału administracyjnego: do Helu, Łeby i Władysławowa należą długie odcinki brzegu morskiego.

Tabela 2

Projekty w ramach PO Infrastruktura i środowisko

Rodzaje projektów	Wartość ogółem w mln zł	Dofinansowanie UE w mln zł	Liczba projektów	Miasta
Budowa zakładu utylizacji odpadów komunalnych	6,0	3,6	2	Czarna Woda, Skórcz
Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej	113,4	74,8	3	Hel, Łeba, Władysławowo
Ochrona/zabezpieczenie brzegów morskich	155,4	131,6	4	Hel, Łeba, Ustka, Władysławowo
Ochrona ekosystemu i restytucja kluczowych elementów	11,4	9,3	5	Jastarnia, Puck, Władysławowo
Zakup ambulansów	1,0	0,9	2	Nowy Dwór Gdański, Puck
Razem	287,3	220,2	16	–

Źródło: *Lista...* (2013a) i obliczenia własne.

3. Regionalny Program Operacyjny

Na badane miasta przypadło 178 projektów o wartości 469 mln zł i dofinansowaniu UE 259 mln zł. Duża jest koncentracja środków: na 11 projektów (dalej wymienionych) o dofinansowaniu UE ponad 5 mln zł przypada 1/3 całości dofinansowania w badanych miastach. Projekty realizowane były w 21 tematach priorytetów. W tab. 3 niektóre z nich połączono lub krócej nazwano dla uczynienia analizy struktury rodzajowej projektów.

Projekty w ramach RPO realizowane były we wszystkich badanych miastach i we wszystkich beneficjentami były m.in. podmioty gospodarcze. W Debrznie, Kępicach i na Helu był to jedyny rodzaj beneficjentów. W Czarnem beneficjentem był też powiat człuchowski, w Gniewie – Europejski Park Historyczny w Zamku Gniew. W nie wymienionych wyżej 22 miastach beneficjentami były również gminy, w 10 miastach ponadto powiat lub województwo, w 6 – inne podmioty (ochrony zdrowia, parafia, diecezja).

Projekty z RPO w **przedsiębiorstwach** są niewielkie. Tylko 5 przekracza wartość 3 mln zł, a dofinansowanie dwóch – 1 mln zł. Dla 61% projektów dofinansowanie jest poniżej 200 tys. zł. Inwestycje w przedsiębiorstwa bezpośrednio związane z dziedziną badań i innowacji to 9 projektów o łącznej

wartości 15 mln zł i dofinansowaniu UE 4,4 mln zł; trzy projekty dotyczą wsparcia MŚP w zakresie promocji produktów i procesów przyjaznych dla środowiska.

Tabela 3

Projekty w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego

Rodzaje projektów	Wartość ogółem w mln zł	Dofinansowanie UE			Liczba projektów
		w mln zł	udział % w wartości	udział % w sumie projektów	
Wsparcie MŚP	73,1	23,6	32,3	9,1	89
Drogi	73,5	43,8	59,6	16,9	14
Energetyka słoneczna, termomodernizacja i rozbudowa sieci ciepłowniczych	19,7	11,6	58,9	4,5	7
Infrastruktura ochrony środowiska i gospodarki wodnej	94,0	52,3	55,6	20,2	15
Ochrona i waloryzacja dziedzictwa przyrodniczego	4,5	2,2	48,9	0,9	2
Wsparcie usług turystycznych	7,8	5,3	67,9	2,0	3
Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego	28,0	17,3	61,8	6,7	4
Zintegrowane projekty na rzecz rewitalizacji obszarów miejskich i wiejskich	71,8	51,3	71,4	19,8	17
Infrastruktura społeczna	96,5	51,3	53,2	19,8	27
Razem	468,9	258,7	55,2	100,0	178

Źródło: *Lista...* (2013d) i obliczenia własne.

Wśród projektów dotyczących **infrastruktury** ochrony środowiska i gospodarki wodnej są: rekultywacja składowiska odpadów, rozbudowa i budowa stacji uzdatniania wody, 4 projekty kanalizacji deszczowej i 8 projektów budowy lub modernizacji sieci kanalizacji sanitarnej – część w powiązaniu z deszczową lub siecią wodociągową. W tej grupie są dwa największe projekty realizowane w badanych miastach w ramach RPO: modernizacja z rozbudową sieci wodno-ściekowej w Krynicy Morskiej (wartość 31,9 mln zł, dofinansowanie UE 16,8 mln zł) i system odprowadzania wód opadowych w Brusach (17,3 mln zł, dofinansowanie UE 11,2 mln zł). Ponad 5 mln zł uzyskała też budowa kanalizacji deszczowej w Żukowie.

Wśród projektów **drogowych** są trzy o dofinansowaniu powyżej 5 mln zł: I etap budowy obwodnicy Skórcza, przebudowa mostu w Ustce i poprawa dostępu do portu Łeba.

Wsparcie **usług turystycznych** obejmuje budowę pola biwakowego, przystani i zaplecza rekreacyjnego przy stadionie w Nowym Stawie, ciągu pieszo-jezdneho z drogą dla rowerów we Władysławowie wraz z infrastrukturą rekreacyjną oraz nowego budynku Centrum Informacji Turystycznej w Ustce – kopii stojącej tam wcześniej szachulcowej chaty rybackiej.

W ramach tematu priorytetu *Ochrona i zachowanie **dziedzictwa kulturowego*** są:

- prace restauratorskie i adaptacyjne zamku krzyżackiego w Człuchowie na cele kulturotwórcze i turystyczne (wartość 14,7 mln zł, dofinansowanie UE 7,6 mln zł),

- restauracja Refektarza i otoczenia Zespołu Poklasztornego w Kartuzach,
- adaptacja zabytkowej mleczarni w Nowym Dworze Gdańskim,
- prace konserwatorskie obiektu zabytkowego (rozbiórka i odtworzenie z wykorzystaniem elementów) i jego adaptacja na Bałtyckie Centrum Kultury w Ustce.

Na projekty zaliczone w tab. 3 **do infrastruktury społecznej** składają się:

- kompleksowa informatyzacja Powiatowego Centrum Zdrowia Sp. z o.o. w Kartuzach,

- 12 projektów w temacie priorytetu *Infrastruktura ochrony zdrowia* (zakup aparatury i sprzętu medycznego, rozbudowa dwóch ośrodków zdrowia),

- zakup sprzętu na potrzeby wodnego zespołu ratownictwa medycznego w Ustce,

- wzniesienie budynku Ochotniczej Straży Pożarnej w Nowym Stawie wraz z infrastrukturą towarzyszącą i dostawą wyposażenia,

- cztery projekty dotyczące infrastruktury oświaty, w tym adaptacja budynku dawnej szkoły na Bibliotekę Diecezjalną w Pelplinie o wartości 11,6 mln zł i dofinansowaniu 6,1 mln zł,

- trzy projekty w temacie priorytetu *Rozwój infrastruktury kulturalnej* (w tym adaptacja dziedzińca zamku w Gniewie na całoroczną przestrzeń teatralno-koncertową).

- pięć projektów dotyczących infrastruktury sportu, w tym budowa basenu w Człuchowie o wartości 12,3 mln zł i dofinansowaniu UE 5,2 mln zł.

Dokładniej przeanalizowano i usystematyzowano projekty dotyczące przekształceń **przestrzeni publicznych**: 17 projektów realizowanych w temacie priorytetu 61. *Zintegrowane projekty na rzecz rewitalizacji obszarów miejskich i wiejskich* i 2 projekty w temacie 56. *Ochrona i waloryzacja dziedzictwa przyrodniczego*. Autor nie podejmuje dyskusji, w jakim stopniu projekty spełniają definicję rewitalizacji zawarte w literaturze (np. Skalski 2006; Lorens 2010). Większość projektów nie zawiera działań społecznych, ale wszystkie spełniły warunki przyznania dofinansowania i przyczyniają się do ożywienia

fragmentów miasta lub dają inne efekty społeczne, a pośrednio i gospodarcze. Autor pogrupował projekty w trzy typy zależnie od głównego przedmiotu, którym jest: 1) główny plac miejski, 2) ulica, 3) park lub inny teren z przewagą zieleni i infrastrukturą rekreacyjną.

Główny **plac** (dawny rynek) był przedmiotem projektów w Bytowie, Nowym Stawie (2 rynki), Pucku i Sztumie. Wykonano tam m.in. nowe nawierzchnie i małą architekturę. W części projektów wymieniono też instalacje podziemne, wykonano oświetlenie i monitoring. Projekt w Bytowie i Sztumie objął też sąsiednie ulice zmieniane na deptaki, w Sztumie i Nowym Stawie również remont zabytkowych kościołów poewangelickich przeznaczanych na cele kultury. Projekt sztumski należy do najbardziej kompleksowych projektów rewitalizacyjnych, zawiera bowiem działania społeczne na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem: szkolenia zawodowe dla bezrobotnych klientów pomocy społecznej i spotkania profilaktyczne dla ich dzieci (*Bytów...* 2009; *Podniesienie atrakcyjności...*; *Rewitalizacja starówki* 2011; *Rewitalizacja zabytkowych...* 2012).

Ulice – ich modernizacja wraz z estetyzacją (budowa lub przebudowa nawierzchni, kanalizacji deszczowej, oświetlenia, przeważnie też monitoringu) – były przedmiotem czterech projektów. Przyczyniają się one do podniesienia atrakcyjności turystycznej obszarów przyportowych Krynicy Morskiej, centrum Łeby i Starej Osady Rybackiej w Ustce, w której jest to element szerszych działań regeneracji historycznej części miasta (Gołędzinowska 2012). W Bytowie w nazwie projektu było uzbrojenie terenów inwestycyjnych, a współfinansowali go przedsiębiorcy (*Podpisanie umów...*). W Łebie wykonano też nowe schody do budynków, w Krynicy Morskiej opracowano przewodnik dla właścicieli z zaleceniami co do wyglądu budynków (<http://europeprojects.eu>).

Parki i inne tereny z przewagą zieleni i zagospodarowaniem rekreacyjnym były przedmiotem 9 projektów w temacie 61. RPO. W Skarszewach odnowiono zaniedbany park miejski, wzbogacając go o plac zabaw, siłownię plenerową, fontannę i toaletę dla psów. Wzbudziło to kontrowersje, ponieważ teren ten od XVII wieku był cmentarzem ewangelickim, a podczas jego likwidacji w 1978 roku nie ekshumowano zmarłych (Zimmermann 2013). W Miastku w ramach modernizacji parku miejskiego wykonano m.in. scenę letnią, fontannę, remont oświetlenia i parking (*Park...* 2011). W Żukowie wykonano park na skarpie z oświetleniem i fontanną. Wspólnie z parafią w otoczeniu kościoła odrestaurowano zabytkowy mur, zmieniono nawierzchnie na bruk, ustawiono stylowe lampy i ławki (Drewka 2012). Oba miejsca połączył deptak. W Sztumie zagospodarowano teren fosy, wykonując chodniki, placówki, schody, rzeźby, oświetlenie, monitoring, drenaż oraz renowację i iluminację muru obronnego. W Bytowie zagospodarowano nabrzeża rzeki (*Trakt Młyński...* 2013). Są tu alejki z ławkami, dwa mosty, altana, niewielki taras widokowy i plac zabaw dla dzieci. Do projektu tego włączono remont kościoła p.w. św. Katarzyny współfinansowany przez parafię (*Trakt Młyński...* 2013).

Projekt w Czarnem objął 3 ha terenu z zielenią, w tym zagospodarowanie półwyspów przy rzece (ogródek jordanowski, grill, miejsce na ognisko, punkt widokowy), przystań kajakową z parkingiem, kąpielisko przy rzece z plażą, odkryty basen kąpielowy, budynek przebudowany na świetlicę, amfiteatr z zadaszoną sceną w rejonie fosy i ruin zamku oraz zabezpieczenie murów zamkowych i oświetlenie fosy (*Rewitalizacja przestrzeni...* 2013).

W Czerniechu na zagospodarowanie terenów zieleni składają się dwa projekty: *Odnowa i rewitalizacja trzech parków (...)* oraz *Rozbudowa infrastruktury sportowej, rekreacyjnej i turystycznej*. Za pierwszy z nich Czerniech otrzymał wyróżnienie I stopnia w konkursie *Najlepsza Przestrzeń Publiczna Województwa Pomorskiego 2012* organizowanym przez Zarząd Województwa. Jury doznało kompleksowości i wielofunkcyjności projektu, umiejętną kontynuację tradycji miejsca i współdziałanie wielu podmiotów. Na drugi projekt składają się: siłownia plenerowa, lampy hybrydowe zasilane energią odnawialną, bieżnia, ścieżka edukacyjna z 34 placykami oraz elementy zagospodarowania rekreacyjnego o oryginalnych nazwach: Mur Chiński z bali, Góra Rozmaitości – kopiec z 8 rodzajami podejść (schody z opon, bali, kostki betonowej itp.), Kopiec Młynarza z wejściem spiralnym na szczyt, Most Wiszący – kładka łącząca Górę Rozmaitości i Kopiec Młynarza, plac muzyczny (*Zagospodarowanie terenów...* 2013).

Na projekt w Nowym Dworze Gdańskim o nazwie *Rewitalizacja przestrzeni miejskiej (...)* składa się kilka stref: strefa bezpieczeństwa (dwie ulice z bezkrawężnikową spójną nawierzchnią i stylizowanymi lampami), odnowiony park miejski, dwa nowe parki (w nich: miasteczko ruchu, half pipe do uprawiania jazdy na rolkach, deskorolce i rowerach typu BMX, trasa rowerowa dla najmłodszych, place zabaw, zespół dwóch fontann i altan), tereny zieleni przy Żuławskim Ośrodku Kultury z placem zabaw i sceną letnią (*Rewitalizacja przestrzeni...* 2011).

Podobny charakter jak powyższe mają dwa projekty w temacie *Ochrona i waloryzacja dziedzictwa przyrodniczego*, obejmujące rewaloryzację zabytkowych parków. W Dzierzgoniu jest to *Rewaloryzacja parku miejskiego (...)* *Wzgórze Zamkowe wraz z otoczeniem*. Nawiązano do dawnego zamku krzyżackiego: brama wjazdowa i scena stylizowane są na gotyckie budowle, purpurowy żywopłot odtwarza przebieg murów obronnych. Wyeksponowano relikty zamku. Wykonano rodzinny plac rekreacyjny, plac zabaw dla dzieci z fontanną, pięć platform widokowych, monitoring. Podświetlono wzgórze i kościół (*Rewaloryzacja parku...* 2010). Projekt uzyskał wyróżnienie I stopnia w konkursie *Najlepsza Przestrzeń Publiczna Województwa Pomorskiego 2013*. Projekt w Człuchowie o nazwie *LUIZA – luz i zaduma – rewaloryzacja zabytkowego parku krajobrazowego Lasek Luizy* miał na celu przywrócenie kształtu parku miejskiego z okresu jego świetności i ożywienie obszaru (*Program...* 2009). Mimo centralnego położenia w mieście park uległ degradacji. Odtworzono układ alejek, wykonano m.in. nową kładkę bagieną długości 262 m i przy niej punkt

obserwacyjno-widokowy, ścieżki tematyczne, rodzinną polanę, altany, lunety widokowe, zegar słoneczny, punkt do gry w szachy. Efektem projektu jest wzrost potencjału turystycznego (*Sprawozdanie...* 2012).

4. Analizy zbioru badanych projektów – ogółem i według miast

Zidentyfikowano 285 projektów o łącznej wartości 1 012 mln zł i dofinansowaniu UE 574 mln zł. Z tej ostatniej kwoty 45% przypada na RPO, 39% – na POIS, 16% – na POIG. Duży udział (25%) dofinansowania UE przypada na ochronę brzegów morskich i ekosystemów. Projekty te wyłączono z dalszych analiz, ponieważ nie wiążą się z tym, co stanowi istotę miasta. Bez nich wartość projektów to 862 mln zł, dofinansowanie UE – 433 mln zł; 44% tej ostatniej kwoty przypada na projekty infrastrukturalne, 27% – na wsparcie przedsiębiorstw i 29% – na pozostałe projekty.

Kwoty przypadające na małe miasta stanowią 7% dofinansowania UE w RPO. Udział ten jest mniejszy niż ludności małych miast w liczbie ludności województwa (9,4%), ale rzeczywista różnica udziałów jest mniejsza, ponieważ na małe miasta przypada też część kwoty 81 mln zł dofinansowania projektów realizowanych w całych gminach miejsko-wiejskich (w tym 67 mln to obwodnica Pelplina), część z 87 mln zł w projektach obejmujących wiele różnych jednostek samorządowych oraz niewielka część z 254 mln zł dofinansowania projektów ogólnowojevodzkich. Jeszcze mniejsza jest różnica udziałów w POIG: 8,3% dofinansowania projektów w województwie pomorskim przypada na małe miasta. Kwoty dofinansowania według miast i kierunków zestawiono w tab. 4.

Zwraca uwagę duże zróżnicowanie kwot w poszczególnych miastach i ogółem i według kierunków wsparcia. Najwięcej środków uzyskał Człuchów (50 mln zł), niewiele mniej – Władysławowo, najmniej – Debrzno (194 tys. zł). Powyżej 20 mln zł uzyskało siedem miast, w tym na wsparcie przedsiębiorstw w Człuchowie i Żukowie, infrastrukturę techniczną (4 miasta nadmorskie po ponad 20 mln zł) i na pozostałe projekty (Człuchów i Bytów).

We wszystkich miastach wsparcie uzyskali przedsiębiorcy. Ze środków na infrastrukturę techniczną nie korzystało 7 miast, ze środków na pozostałe projekty – 5 miast. Suma dofinansowania przedsiębiorstw jest cztery razy większa w POIG niż w RPO, jednak w 15 miastach większe jest dofinansowanie przedsiębiorstw z RPO niż z POIG.

Korelacje dofinansowania UE w liczbach bezwzględnych dla poszczególnych miast z liczbą ludności miast są niewielkie: w RPO dla projektów dotyczących wsparcia przedsiębiorstw współczynnik korelacji Pearsona wynosi 0,63, dla projektów określanych jako „pozostałe” – 0,58, dla ogółu dofinansowania – tylko 0,45, w ramach RPO ogółem – 0,48. Dla wskaźników dofinansowania na

1 mieszkańca nie stwierdzono żadnej korelacji z liczbą ludności dla projektów wsparcia przedsiębiorstw i tzw. pozostałych, zaś ujemne są korelacje dla ogółu dofinansowania (-0,38), infrastruktury (-0,41) i ogółu RPO (-0,33).

Tabela 4

Dofinansowanie UE według miast i kierunku wsparcia w tys. zł

Miasto	Wsparcie przedsiębiorstw			Infrastruktura techniczna			Pozostałe	Ogółem
	POIG	RPO	Razem	POIS i POIG	RPO	Razem		
Brusy	25	980	1 006	–	16 263	16 263	2 000	19 269
Bytów	247	2 398	2 646	–	6 977	6 977	11 111	20 734
Czarna Woda	10	293	302	1 816	1 092	2 908	–	3 211
Czarne	4 388	194	4 582	–	–	–	5 383	9 965
Czersk	25	380	406	–	3 826	3 826	7 514	11 746
Człuchów	34 015	301	34 316	–	–	–	16 456	50 771
Debrzno	18	176	194	–	–	–	–	194
Dzierzgoń	203	175	378	–	4 277	4 277	3 325	7 980
Gniew	16 774	1 469	18 242	–	–	–	1 326	19 569
Hel	18	280	298	26 038	–	26 038	–	26 336
Jastarnia	18	797	815	1 735	–	1 735	2 928	5 478
Kartuzy	1 305	2 792	4 096	–	4 450	4 450	9 245	17 791
Kępcice	13	0	13	–	2 283	2 283	–	2 296
Krynica Morska	25	143	169	–	20 179	20 179	1 372	21 720
Łeba	25	400	425	14 915	5 520	20 435	6 295	27 156
Miastko	13	803	816	–	2 841	2 841	933	4 590
Nowy Dwór Gdański	530	270	800	510	3 051	3 561	10 387	14 748
Nowy Staw	21	200	221	–	–	–	6 802	7 023
Pelplin	3 565	170	3 736	–	5 224	5 224	6 654	15 614
Prabuty	21	1 783	1 804	–	4 068	4 068	3 605	9 477
Puck	18	917	935	356	–	356	12 869	14 161
Skarszewy	5 426	1 569	6 995	–	–	–	539	7 533
Skórcz	17	111	128	1 816	8 519	10 335	–	10 463
Sztum	5 420	1 555	6 975	–	–	–	7 920	14 894
Ustka	2 353	1 154	3 507	–	11 809	11 808	4 610	19 925
Władysławowo	3 512	2 729	6 241	35 149	4 903	40 052	528	46 820
Żukowo	16 085	1 588	17 673	–	6 410	6 410	2 921	27 004
Razem	94 091	23 627	117 718	82 336	108 225	190 561	124 723	433 002

Źródło: Lista... (2013abd) i obliczenia własne.

Dofinansowanie na 1 mieszkańca jest bardzo zróżnicowane (tab. 5): dla ogółu projektów wynosi 37 zł dla Debrzna, a ponad 16 tys. zł dla Krynicy Morskiej. Analiza tego wskaźnika w różnych rodzajach projektów i grupach miast powiatowych, nadmorskich, położonych na obszarze metropolitalnym i peryferyjnym oraz według przedziałów wielkości miast wykazuje niewiele prawidłowości (tab. 5; Puck liczony jest w grupie miast i powiatowych i nadmorskich). Dotyczą one projektów „pozostałych” realizowanych w RPO: wskaźnik *per capita* dla miast w przedziale 10–20 tys. ludności (620 zł) jest wyższy niż w innych przedziałach, najwyższy jest dla miast powiatowych (865 zł). Jest to uzasadnione, bowiem tam koncentruje się infrastruktura społeczna, której rozwój ma 40% udział w dofinansowaniu tej grupy projektów. Omawiany wskaźnik najwyższy jest jednak dla małej Łeby (1 629 zł). Wyłumaczalny jest niski wskaźnik *per capita* dla grupy najmniejszych miast w projektach wsparcia przedsiębiorstw: jest tam najmniej przedsiębiorstw odpowiednio silnych (pozyskanie środków wymaga wkładu własnego, dobrej koncepcji i możliwości rozwojowych, zdolności kredytowej).

Tabela 5

Dofinansowanie UE na 1 mieszkańca w zł według miast i kierunku wsparcia

Cechy miasta		Miasto	Ludność 31.12. 2012 r.	Ogółem	Wspar- cie przedsię- biorstw	Infra- struktura tech- niczna	Pozo- stałe	Ogółem RPO
1	2	3	4	5	6	7	8	9
P	i	Brusy	4 985	3 170	202	2 567	401	3 860
P	p	Bytów	17 002	1 219	156	410	654	1 205
P	i	Czarna Woda	3 303	972	92	880	–	419
P	i	Czarne	6 107	1 632	750	0	881	913
P	i	Czersk	10 045	1 169	40	381	748	1 167
P	p	Człuchów	14 536	3 493	2 361	–	1 132	1 153
P	i	Debrzno	5 241	37	37	–	–	34
P	i	Dzierzgoń	5 640	1 415	67	758	590	1 379
P	i	Gniew	6 915	2 830	2 638	–	192	404
M	n	Hel	3 737	12 261	80	12 181	–	75
M	n	Jastarnia	3 905	1 772	209	814	750	954
M	p	Kartuzy	15 007	1 186	273	297	616	1 099
P	i	Kępcice	3 818	601	3	598	–	598
P	n	Krynica Morska	1 349	16 101	125	14 959	1 017	16 082
P	n	Łeba	3 864	24 729	110	22 990	1 629	3 161

Tabela 5 (cd.)

1	2	3	4	5	6	7	8	9
P	i	Miastko	11 051	415	74	257	84	414
P	p	Nowy Dwór Gdański	10 171	1 450	79	350	1 021	1 348
P	i	Nowy Staw	4 412	1 592	50	–	1 542	1 587
P	i	Pelplin	8 237	1 896	454	634	808	1 463
P	i	Prabuty	8 855	1 070	204	459	407	1 068
M	pn	Puck	11 520	1 355	81	156	1 117	1 197
P	i	Skarszewy	7 105	1 060	984	–	76	297
P	i	Skórcz	3 605	2 902	36	2 867	–	2 394
P	p	Sztum	10 377	1 435	672	–	763	913
P	n	Ustka	16 379	3 305	214	2 809	281	1 073
M	n	Władysławowo	15 382	4 079	406	3 639	34	530
M	i	Żukowo	6 500	4 154	2 719	986	449	1 680

Objaśnienia: M – w obszarze metropolitalnym, P – w obszarze peryferyjnym, p – powiatowe, n – nadmorskie, i – pozostałe.

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS, *Lista...* (2013abd) i obliczenia własne.

Na zróżnicowanie wskaźników i niedostatek prawidłowości wpływają projekty duże, również z RPO. W 20 projektach o dofinansowaniu powyżej 5 mln zł koncentruje się 51% środków UE (należy przypomnieć, że analizy i liczby prezentowane w tym miejscu dotyczą zbioru projektów bez projektów ochrony brzegu i ekosystemów). Z ośmiu projektów powyżej 10 mln zł dofinansowania sześć dotyczy kanalizacji, z czego pięć jest w miastach nadmorskich, pięć w miastach poniżej 5 tys. ludności. Wskaźnik *per capita* dla projektów infrastrukturalnych jest 5-krotnie wyższy dla sumy miast nadmorskich niż dla pozostałych miast (tab. 6). Specyfika nadmorska i turystyczny charakter miast mogą wyjaśniać realizowane w nich projekty, natomiast za przypadek można uznać fakt, że wśród sześciu miast nadmorskich cztery mają poniżej 5 tys. ludności.

Wskaźnik *per capita* dla sumy miast w obszarze metropolitalnym jest wyższy niż dla sumy miast peryferyjnych (tab. 6), ale decydują o tym trzy miasta: Żukowo (wsparcie przedsiębiorstw) oraz nadmorskie Hel i Władysławowo (infrastruktura techniczna). Wynika to więc bardziej z przyczyn wyżej wymienionych niż ze specyfiki metropolitalnej.

Tabela 6

Dofinansowanie UE na 1 mieszkańca w zł w grupach miast według przedziału wielkości, położenia i statusu

Miasta wg wielkości oraz położenia i statusu	Ogółem	Wsparcie przedsiębiorstw	Infrastruktura techniczna	Pozostałe	Ogółem RPO
O liczbie ludności:					
– 10–20 tys.	1 644	462	562	620	1 010
– 5–10 tys.	1 783	982	366	435	931
– poniżej 5 tys.	3 623	102	2 933	588	2 213
Miasta w obszarze:					
– metropolitalnym	2 455	536	1 410	508	952
– peryferyjnym	1 812	538	684	590	1 247
Miasta:					
– powiatowe	1 693	633	195	865	1 154
– nadmorskie	3 011	480	2 028	503	1 411
– pozostałe	1 405	435	544	426	1 022
Średnio	1 977	537	870	569	1 171

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS, *Lista...* (2013abd) i obliczenia własne.

5. Wnioski

Wszystkie małe miasta województwa pomorskiego korzystały ze środków UE, w tym wszystkie w ramach POIG i RPO.

Na strukturę wartości i dofinansowania unijnych projektów według ich rodzajów wpływ miało nadmorskie położenie części badanych miast. Na terytorium większości miast nadmorskich realizowane były duże projekty ochrony brzegów morskich i ochrony ekosystemów. Przypadło na nie 25% ogółu dofinansowania UE w badanych projektach. Z pozostałej kwoty 44% uzyskały projekty infrastrukturalne, 27% – wsparcie przedsiębiorstw i 29% – projekty pozostałe. W grupie projektów infrastrukturalnych też uwidoczniła się specyfika nadmorska. W kwocie dofinansowania tych projektów aż 63% udział mają miasta nadmorskie (w większości bardzo małe), na które przypada tylko 26% liczby ludności badanych miast. Duży udział tych miast w projektach infrastrukturalnych ograniczył możliwości zaistnienia prawidłowości.

Wskaźniki *per capita* dla ogółu projektów wyższe w miastach na obszarze metropolitalnym niż peryferyjnym nie wynikają ze specyfiki metropolitalnej ani z dyskryminacji obszaru peryferyjnego, lecz z dominacji miast nadmorskich w grupie małych miast na obszarze metropolitalnym i z realizowania w nich wspomnianych wyżej dużych projektów infrastrukturalnych.

Udział kwot uzyskanych przez małe miasta w całości dofinansowania UE w województwie pomorskim w ramach POIG i RPO niewiele odbiega w dół od

udziału tych miast w liczbie ludności województwa. Wnioskować z tego można o zbliżonych zdolnościach pozyskiwania środków w miastach małych i większych. Jedynie wspomniany dalej wskaźnik *per capita* dla projektów wsparcia przedsiębiorstw wynika zapewne z niższego potencjału firm w najmniejszych miastach.

Zróżnicowane były kwoty dofinansowania w poszczególnych miastach, a jeszcze bardziej – wskaźniki *per capita*. Stwierdzono niewiele prawidłowości. Nie stwierdzono korelacji wskaźników *per capita* z liczbą ludności, do czego przyczyniły się duże kwoty w niewielkich miastach, w tym nadmorskich. Nieliczne prawidłowości dotyczą m.in. wskaźników *per capita* liczonych dla grup miast według wielkości i statusu miasta.

Dla zbioru projektów z zakresu infrastruktury społecznej, przestrzeni publicznych i ochrony dziedzictwa wyższe wskaźniki są w grupie miast większych, najwyższe – w miastach powiatowych.

Dla projektów wsparcia przedsiębiorstw niski wskaźnik *per capita* ma grupa najmniejszych miast.

Po zakończeniu i rozliczeniu wszystkich projektów realizowanych w okresie programowania 2007–2013 warto przeprowadzić podobne badanie dla całości okresu obecności polskiej w Unii Europejskiej, z uwzględnieniem, w miarę możliwości, Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki i z rozszerzeniem o projekty w innych jednostkach samorządowych, poza małymi miastami. Jeszcze bardziej interesującym, ale odrębnym zadaniem byłoby badanie skutków przedsięwzięć. Obowiązkowy monitoring byłby w tym pomocny, ale niewystarczający dla kompleksowej oceny.

LITERATURA

- Bank Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl.
- Barczyk K., Lazarek M., 2010, *Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego (RPO WZ) na lata 2007–2013*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego”, 620, *Ekonomiczne Problemy Usług*, 61, s. 23–30.
- Bytów. *Rewitalizacja centrum miasta. Powstanie rynek za miliony*, 2009, <http://www.strefabiznesu.gp24.pl/artukul/bytow-rewitalizacja-centrum-miasta-powstanie-rynek-za-miliony-17670.html>.
- Drewka W., 2012, *Rusza rewitalizacja centrum Żukowa*, „Express Kaszubski”, 04.10.2012, <http://expresskaszubski.pl/gospodarka/2012/10/rusza-rewitalizacja-centrum-zukowa>.
- Golędzinowska A., 2012, *Public Space in Medium-sized Town – Role in Development Policy*, 48th ISOCARP Congress 2012, http://www.isocarp.net/Data/case_studies/2223.pdf.
- Heffner K., Marszał T., 2005, *Wprowadzenie*, [w:] Heffner K., Marszał T. (red.), *Problemy rozwoju małych miast w wymiarze lokalnym i regionalnym*, „Biuletyn KPZK”, 220, Warszawa, s. 5–6.

- Kwiatek-Sołtys A., 2004, *Małe miasta województwa małopolskiego w okresie transformacji systemowej*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej w Krakowie, Kraków.
- Lista Beneficjentów Programu Infrastruktura i Środowisko*, 2013a, http://www.pois.gov.pl/Strony/lista_beneficjentow_POIS.aspx (dostęp: 30.09.2013).
- Lista Beneficjentów Programu Innowacyjna Gospodarka*, 2013b, http://www.poig.gov.pl/Strony/lista_beneficjentow_POIG.aspx (dostęp: 30.09.2013).
- Lista Beneficjentów Programu Kapitał Ludzki* 2013c, http://www.efs.gov.pl/Strony/lista_beneficjentow_POKL.aspx (dostęp: 1.10.2013).
- Lista umów podpisanych w ramach RPO WP na lata 2007–2013 według stanu na 8 września 2013 r.*, 2013d, umowy RPO WP – 08.09.2013 PG.xls (plik uzyskany z Urzędu Marszałkowskiego województwa pomorskiego).
- Lorens P., 2010, *Rewitalizacja miast. Planowanie i realizacja*, Politechnika Gdańska, Wydział Architektury, Gdańsk.
- Pankau F. (red.), 2010, *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego*, Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego, Gdańsk.
- Park oddany do użytku*, 2011, <http://www.miastko.pl/?p=1338>.
- Pastuszka S., 2007, *Diagnoza i ocena potencjalnych barier w absorpcji unijnej pomocy strukturalnej przez samorządy województwa świętokrzyskiego*, „Studia Regionalne i Lokalne”, 2(28), s. 3, 89–111.
- Pastuszka S., 2012, *Doświadczenia samorządów terytorialnych województwa opolskiego w wykorzystaniu funduszy unijnych*, „Optimum. Studia Ekonomiczne”, 2(56), s. 113–130.
- Podniesienie atrakcyjności turystycznej szlaku zamków gotyckich na Powiślu*, http://sztum.pl/content.php?mod=sub&cms_id=47&lang=pl&p=p6&s=s31.
- Podpisanie umów z przedsiębiorcami*, <http://www.bytow.com.pl/articles/222/n/152>.
- Program funkcjonalno-użytkowy „LUIZA – luz i zaduma” – rewaloryzacja zabytkowego parku krajobrazowego „Lasek Luizy” w Człuchowie – elementu regionalnego produktu turystycznego – I etap*, 2009, Człuchów, <http://www.czluchow.pl/luiza/3.pdf>.
- Raczyk A., 2008, *Wstępna ocena realizacji działania 3.4 Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego na obszarze województwa dolnośląskiego*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, 21, s. 291–301.
- Rewaloryzacja parku miejskiego w Dzierżgoniu*, 2010, http://www.dzierzgon.pl/?do=wiadomosci&id_dzial=4.
- Rewitalizacja przestrzeni miejskiej w Nowym Dworze Gdańskim*, 2011, <http://miastonowydwor.pl/contents/content/73/121>.
- Rewitalizacja przestrzeni publicznej w sferze społeczno-gospodarczej z elementami odbudowy zabytków, rozwoju turystyki i rekreacji oraz odnowy zieleni w Czarnem*, http://www.czarne.pl/content.php?sid=5e6e6c04919ed815445fe753e3323d70&tr=cl&ms_id=138&p= (dostęp: 1.11.2013).
- Rewitalizacja starówki*, 2011, <http://miasto.puck.pl/PL/index/wiecej/548.html>.
- Rewitalizacja zabytkowych rynków Nowego Stawu*, 2012, <http://nowystaw.pl/wiadomosci/1/wiadomosc/48466/>.
- Skalski K. (red.), 2006, *Projekty i programy rewitalizacji w latach 2000–2006. Studium przypadków*, Stowarzyszenie Forum Rewitalizacji, Kraków.

- Sowa B., 2009, *Wykorzystanie wybranych instrumentów polityki strukturalnej UE w województwie podkarpackim*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy”, 14, Uniwersytet Rzeszowski, s. 531–540.
- Sprawozdanie z realizacji strategii zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego gminy miejskiej Człuchów za lata 2008–2011*, 2012, Człuchów.
- Trakt Młyński w Bytowie już otwarty*, 2013, <http://bytow.naszemiasto.pl/artukul/galeria/1970074,trakt-mlynski-w-bytow-juz-otwarty-deptak-juz-cieszy-sie,id,t.html>, (aktualizacja: 2013-08-20, dostęp: 1.11.2013).
- Węclawowicz-Bilska E. (red.), 2006, *Skutki przestrzenne przebudowy miast i regionów z udziałem środków unijnych – wnioski do planowania i zarządzania przestrzenią*, „Czasopismo Techniczne”, 12-A.
- Wyszkowska D., 2010, *Pozyskiwanie środków pomocowych Unii Europejskiej przez gminy województwa podlaskiego*, „Gospodarka Narodowa”, 10, s. 107–113.
- Zagospodarowanie terenów zieleni w Czersku – etap II. Rozbudowa infrastruktury sportowej, rekreacyjnej i turystycznej*, 2013, <http://czersk.pl/zagospodarowanie-terenow-zieleni-w-czersku-etap-ii-rozbudowa-infrastruktury-sportowej-rekreacyjnej-i-turystycznej>.
- Zimmermann E., 2013, *Plany władz Skarszew budzą emocje*, <http://starogardgdanski.naszemiasto.pl/artukul/1501617>.

Źródło internetowe

<http://europeprojects.eu/rybacka2/index.html>.

PROJECTS CO-FINANCED WITH EUROPEAN UNION FUNDS IN SMALL TOWNS OF POMERANIAN VOIVODESHIP

Abstract: The subject of the presented research was projects co financed with European Union funds realised in years 2007–2013 in small towns of Pomeranian Voivodeship. Projects which were included belong to three programmes: Innovative Economy Programme, Infrastructure and Environment Programme and Regional Operational Programme. The aim of the researches was study of the structure of projects according to its kind and town division. The other aim was to test if quantity of funds depend from the number of inhabitants, location and status of town. There are not many actual relations between this features. Projects concerning transformation of public spaces were systematised and analysed in more detail.

Key words: European Union funds, European Union projects, Pomeranian voivodeship, small towns.

Dr hab. inż. arch. Jacek Sołtys
Katedra Urbanistyki i Planowania Regionalnego
Wydział Architektury, Politechnika Gdańska